

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ :
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ – ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ**

ΜΑΘΗΜΑ

**Χωρικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις
της ανάπτυξης και του σχεδιασμού**

Ελισάβετ Παναγιωτάτου, Ομότιμη Καθηγήτρια,
Κωνσταντίνα Βαλεριάνου, Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Δι.Π.

***'Το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής ως παράμετρος
της αναπτυξιακής πολιτικής
και της συλλογικής δράσης'***

Ιωσήφ Λεοντής

Ιούνιος 2018

1. Εισαγωγή

Στο εξάμηνο αυτό, διερευνήθηκε το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής, μέσα από την εξέταση του νομοθετικού πλαισίου για την κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία (Ν.4430/16), αλλά και σε σχέση με άλλα ζητήματα και έννοιες που συζητήθηκαν στη διάρκεια του εξαμήνου. Στο κείμενο αυτό δίνεται ένας ορισμός της κοινωνικής συνοχής και επισημαίνονται επιμέρους ζητήματα της διερεύνησης, προσπαθώντας να αναδειχθεί με τον τρόπο αυτό τη σημασία της έννοιας, της κοινωνικής συνοχής. Στο κείμενο έχουν χρησιμοποιηθεί οι διαπιστώσεις εργασιών μου σε άλλα μαθήματα, του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, ως συγκεκριμένα παραδείγματα σε σχέση με τις επιμέρους σκέψεις. Στο τέλος, υπάρχει ένα μικρό κείμενο με σκέψεις για όσα αποκόμισα μέσα από τα δύο μαθήματα στο χειμερινό και εαρινό εξάμηνο και πώς σκέφτομαι ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια. Στο παράρτημα υπάρχει μία συνοπτική παρουσίαση του Ν.4430/16, καθώς και η συνέντευξη με τον κ. Κωνσταντίνο Γεώργια στην Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία, του Υπουργείου Εργασίας.

2. Κοινωνική συνοχή

Το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής ήταν βασικό ζήτημα της διερεύνησης της εργασίας του χειμερινού εξαμήνου. Στο Δήμο Πεντέλης εξετάστηκε το γεγονός ότι δεν υπήρχε η απαιτούμενη κοινωνική συνοχή των δημοτών στο ζήτημα των περιστατικών αποβλήτων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα. Δεν δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την εστίασή τους στο ζήτημα αυτό. Το πρόβλημα παραμένει, καθώς υπάρχουν άλλες προτεραιότητες για τη δημοτική αρχή και τους δημότες. Το πρόβλημα φανερώνει αστοχία της οργάνωσης και διαχείρισης του χώρου, που σχετίζεται με τον εντοπισμό, την αξιολόγηση και την ιεράρχηση των προβλημάτων της περιοχής. Αναδεικνύει και μία άλλη σειρά από προβλήματα, όπως π.χ. τον συντονισμό των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών και Φορέων για την ανάληψη από κοινού δράσης. Για την επίλυση του προβλήματος των περιστατικών αποβλήτων στο Δήμο Πεντέλης, απαιτείται ομαδική δράση.

Κάθε ομαδική δράση προϋποθέτει κάποιον στόχο και μία διαδρομή για την επίτευξή του. Για να ακολουθηθεί η διαδρομή, θα πρέπει να υπάρχει επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και να υπάρχει συμφωνία για το στόχο. Ο στόχος μπορεί να είναι κάτι απλό ή περίπλοκο, κάτι συγκεκριμένο ή αφηρημένο. Ο στόχος και η διαδρομή μπορεί να επαναπροσδιορίζονται στην πορεία προς την προσέγγιση του στόχου, από όσους συμμετέχουν στην ομαδική δράση. Κίνητρο για τη συνέχεια της ομαδικής δράσης είναι η ύπαρξη ηθικής ή υλικής απολαβής για τα μέλη της.

Στην περίπτωση των αποβλήτων στο Δήμο Πεντέλης, δεν υπήρχε επικοινωνία ανάμεσα στους εμπλεκόμενους φορείς, ούτε αξιολογούσαν ως σημαντικό το πρόβλημα, ώστε να το θέσουν ως στόχο προς επίλυση. Οι περισσότεροι δημότες της περιοχής δεν είχαν αντίληψη του προβλήματος ή του μεγέθους του και όσοι το γνώριζαν δεν κινητοποιούσαν τους υπόλοιπους. Ο ΣΠΑΠ γνώριζε το πρόβλημα και προσπαθούσε μέσα από τη συνδρομή εθελοντών να το επιλύσει, παράλληλα με άλλες του δραστηριότητες, χωρίς να έχει τις κατάλληλες υποδομές και την αρμοδιότητα.

Σε εργασία του χειμερινού εξαμήνου, για το μάθημα 'Μεταφορικά συστήματα πόλεων' εξέτασα το κυκλοφοριακό πρόβλημα που δημιουργείται γύρω από ένα δημοτικό σχολείο στην περιοχή των

Μελισσίων. Ο κυκλοφοριακός φόρτος που δημιουργείται από την μεταφορά των παιδιών προς και από το δημοτικό σχολείο με τα αυτοκίνητα των γονιών τους δημιουργεί το πρόβλημα. Η ρύθμιση της κυκλοφορίας κατά την προσέλευση και αποχώρηση των μαθητών στο σχολείο γίνεται με τη βοήθεια δύο σχολικών τροχονόμων. Η επίλυση του προβλήματος απαιτεί τη συνεργασία των διδασκόντων, του συλλόγου γονέων του σχολείου και του Δήμου. Ως τώρα κανένας δεν επιχειρεί να επιλύσει το πρόβλημα με τη μεταφορά της κυκλοφορίας περιμετρικά της οικιστικής περιοχής του σχολείου, ώστε να δημιουργηθεί ένας θύλακας μέσα στον οποίο θα μπορεί να γίνεται η μετάβαση των μαθητών στο σχολείο με τα πόδια. Η αδράνεια των εμπλεκόμενων φανερώνει έλλειψη κοινωνικής συνοχής. Σε αντίθεση με το παράδειγμα με τα περιαστικά απόβλητα, αυτό είναι ένα πρόβλημα που το αντιμετωπίζουν όλοι στην καθημερινότητά τους. Η δυσκολία για την επίλυση του προβλήματος αυτού δεν σχετίζεται με κοινωνικούς διαχωρισμούς, καθώς υπάρχει σχετική ομοιογένεια του πληθυσμού.

Η ανάλυση των παραπάνω παραδειγμάτων μας βοηθάει γενικεύοντας, να επιχειρήσουμε να δώσουμε έναν ορισμό για την έννοια της κοινωνικής συνοχής:

Κοινωνική συνοχή είναι το σύνολο των παραγόντων που δρουν θετικά για τη δημιουργία ομαδικών δράσεων που ωφελούν το σύνολο. Περιλαμβάνει κοινωνικούς παράγοντες όπως κώδικες επικοινωνίας, κοινωνικούς ή πολιτισμικούς δεσμούς. Επίσης, περιλαμβάνει ζητήματα κουλτούρας και παιδείας. Τέτοια παραδείγματα είναι η διάθεση για δημόσιο διάλογο και για συναίνεση ή και απλά ζητήματα, όπως το ζήτημα της ευγένειας στις διαπροσωπικές σχέσεις. Οι παράγοντες αυτοί δημιουργούν προϋποθέσεις επικοινωνίας. Η επικοινωνία από μόνη της όμως, δεν δημιουργεί ομαδικές δράσεις, εάν δεν υπάρχουν κοινοί στόχοι. Κοινωνική συνοχή υπάρχει, όταν επικοινωνούν οι πολίτες, αλλά και όταν δημιουργούνται οι κατάλληλες τάσεις ανάμεσά τους, για τη βελτίωση του συνόλου. Κοινωνική συνοχή υπάρχει όταν εκδηλώνεται έμπρακτα το ενδιαφέρον των πολιτών για τα προβλήματα του συνόλου. Μία ευαισθητοποιημένη και συνεκτική κοινωνία μπορεί να βελτιώνει την απόδοση και τη λειτουργία του κοινωνικού κράτους. Μια ιδέα για την κατανόηση του βαθμού κοινωνικής συνοχής θα ήταν η αξιολόγηση των δημιουργούμενων συνεργιών ανάμεσα στο κοινωνικό κράτος και τους πολίτες. Την κοινωνία που αφουγκράζεται τα προβλήματα του συνόλου και συνδράμει έμπρακτα στην επίλυσή τους, σε συνεργασία με το κοινωνικό κράτος, ή και ανεξάρτητα από αυτό, μπορούμε να τη χαρακτηρίσουμε συνεκτική.

Τίθεται το ερώτημα ποιοί είναι οι παράγοντες που λειτουργούν εις βάρος της κοινωνικής συνοχής. Το ζήτημα του διαχωρισμού του ατομικού από το συλλογικό συμφέρον είναι μία τέτοια παράμετρος. Αυτό επισημάνθηκε μέσα από το παράδειγμα του Δήμου Πεντέλης, σε σχέση τις επιμέρους κοινότητες που τον αποτελούν και τις διαφορετικές αναπτυξιακές προοπτικές της καθε μίας από αυτές. Ο διαχωρισμός αυτός έχει πολλές εκφράσεις, αναλόγως οικονομικών, τοπικιστικών ή άλλων παραγόντων και δρα εις βάρος της συνεννόησης για την επίλυση των προβλημάτων, αλλά και σε ζητήματα συντονισμού σε θέματα της καθημερινότητας.

Πέρα από ζητήματα συμφερόντων, ο διαχωρισμός υπάρχει στην κοινωνία με τις διαχωριστικές γραμμές που δημιουργούνται, εξαιτίας των διαχωριστικών γραμμών που χαράσσονται, με αφορμή την διαφορετικότητα. Η φυλετική διαφοροποίηση, οι έμφυλες ταυτότητες, η θρησκεία, οι πολιτικές απόψεις, η ταξική διαφοροποίηση είναι ζητήματα που διαχωρίζουν την κοινωνία.

3. Δομές αλληλεγγύης

Επιλέχθηκε η διερεύνηση της αναπτυξιακής πολιτικής για την κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία που χαράσσεται κεντρικά και φαίνεται να αντιμετωπίζει ζητήματα κοινωνικής συνοχής, καθώς προωθεί στόχους για το συνολικό συμφέρον. Οι δομές που δημιουργούνται στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής, λειτουργούν ως ο 'τρίτος' φορέας και μπορούν να καλύπτουν τις αστοχίες και αδυναμίες του δημόσιου και ιδιωτικού φορέα, μέσα από τη συλλογική δράση των πολιτών.

Το νομοθετικό πλαίσιο ορίζει τις έννοιες του συλλογικού και του κοινωνικού συμφέροντος. Το συλλογικό συμφέρον αφορά τους ανθρώπους που συγκροτούν την κάθε δομή. Περιλαμβάνει το δημοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας της κάθε δομής και τις λεπτομέρειες των οικονομικών, ηθικών, εργασιακών και άλλων απολαβών για κάθε μέλος τους. Οι λεπτομέρειες αυτές επιδρούν στα μέλη των δομών και τις οικογένειές τους. Το κοινωνικό συμφέρον αφορά την επίδραση που έχει η δράση της κάθε δομής στην κοινωνία. Το νομοθετικό πλαίσιο του Ν. 4430/16 προωθεί δομές ένταξης, συλλογικού σκοπού και γενικού συμφέροντος. Η επιλογή του τομέα δραστηριοποίησης κάθε δομής είναι ελεύθερη. Τόσο το συλλογικό, όσο και το κοινωνικό συμφέρον έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς δημιουργούν για τους πολίτες κίνητρα για να συγκροτούν συλλογικότητες.

Από τη διερεύνηση του νομοθετικού πλαισίου, έχει εντοπιστεί το ζήτημα ότι οι δομές αυτές δεν αξιολογούνται και συνεπώς δεν μετριέται ο αντίκτυπος της δράσης τους. Δημιουργείται λοιπόν το ερώτημα με ποιόν τρόπο θα μπορούσε να μετρηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος των δομών αλληλεγγύης. Ο κοινωνικός αντίκτυπος κάθε δομής έχει μία επίδραση στην κοινωνία, ανάλογα με το κοινωνικό συμφέρον που στοχεύει να πετύχει. Η αξιολόγηση προϋποθέτει τη διαχρονική παρακολούθηση αντίστοιχων κοινωνικών φαινομένων. Θα μπορούσε λοιπόν να πραγματοποιηθεί με την καταγραφή των κατάλληλων πληροφοριών, σε σχέση με το χώρο.

Η επίσκεψη στο Υπουργείο Εργασίας, αποκάλυψε την αδυναμία αξιολόγησης, αλλά κυρίως τη θέληση για κάτι τέτοιο. Ο αρμόδιος υπάλληλος για το ζήτημα αυτό, στην Ειδική Γραμματεία του Υπουργείου Εργασίας, κος Γεώργιος, ακαδημαϊκός, που ρωτήθηκε για το ζήτημα της αξιολόγησης της αναπτυξιακής πολιτικής της κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας, θεώρησε ότι είναι ένα ανεξάρτητο ζήτημα από την αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου των δομών αλληλεγγύης. Υποστήριξε ότι η έλλειψη αξιολόγησης για πολιτικές είναι μία γενικότερη αδυναμία του δημόσιου φορέα και δεν υπάρχει λύση σ' αυτό. Με παρέπεμψε σε βιβλιογραφία για την ολοκλήρωση της εργασίας μου. Η παραπάνω άποψη δεν με βρίσκει σύμφωνο, καθώς η αξιολόγηση μίας πολιτικής είναι λογικό να κρίνεται από το αποτέλεσμα που φέρνει.

4. Γεωχωρικές βάσεις δεδομένων

Μέσα από τη συζήτηση με τον κ. Σαμαρτζή για τις γεωχωρικές βάσεις δεδομένων, εξετάστηκε το ζήτημα της αξιολόγησης των πολιτικών.

Στη χώρα μας υπάρχει έλλειμμα στη δυνατότητα αλλά και στη θέληση για συγκέντρωση και αξιολόγηση της πληροφορίας, σε κεντρικό επίπεδο. Αυτό συμβαίνει ακόμα και σε γενικό επίπεδο βασικής πληροφορίας, δηλαδή σε σχέση με όρια, υψόμετρα κλπ. Οπότε, η συγκέντρωση πληροφορίας για καταγραφή και αξιολόγηση κοινωνικών φαινομένων φαίνεται να είναι πρακτικά

αδύνατη. Η αδυναμία συγκέντρωσης πληροφορίας, είναι και αδυναμία αξιολόγησης πολιτικών. Χωρίς αξιολόγηση των αναπτυξιακών πολιτικών, υπάρχει περιορισμένη δυνατότητα βελτίωσής τους.

Αναφορικά με την αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής για τις δομές αλληλεγγύης και εφόσον διαπιστώθηκε ότι δεν μπορεί να γίνει κεντρικά με την παρακολούθηση κοινωνικών φαινομένων, δημιουργείται το ερώτημα εάν θα μπορούσε να γίνει σε τοπικό επίπεδο. Η εμπειρία από την τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει ότι παρουσιάζει αδυναμία στον εντοπισμό και την αξιολόγηση βασικών προτεραιοτήτων της τοπικής αναπτυξιακής πολιτικής. Οπότε, μάλλον δεν θα μπορούσε συντονίσει και παρακολουθήσει μία κεντρικά χαρασσόμενη αναπτυξιακή πολιτική.

5. Αξιολόγηση - Διαβούλευση

Μία λύση στην αξιολόγηση των δομών αλληλεγγύης, θα μπορούσε να είναι η διαβούλευση σε τοπικό επίπεδο. Τα δίκτυα που συγκροτούν οι δομές αλληλεγγύης για τη δημιουργία καλύτερων προϋποθέσεων λειτουργίας, ομαδικής δράσης και συντονισμού του κοινωνικού αντίκτυπου, μπορούν να λειτουργήσουν ως το μέσον της μετάδοσης και διάχυσης των κριτηρίων και των ορίων της αξιολογησής τους, από το τοπικό στο υπερτοπικό. Το γεγονός της αξιολόγησης σε μία περιοχή μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης, μπορεί να επιδράσει μέσω του δικτύου αυτού και να αποτελέσει αφορμή για να γίνουν αξιολογήσεις και σε άλλες περιοχές. Μία γενικότερη αλληλεπίδραση αξιολογήσεων θα μπορούσε να συντονίσει μία ανεξάρτητη διαδικασία αξιολόγησης από τη βάση. Μία τέτοιου είδους αξιολόγηση δεν θα έχει την ανάγκη θεσμοθέτησης κριτηρίων σε κεντρικό επίπεδο, που δεν θα εκφράζουν πιθανότατα τα κατά τόπους κριτήρια και ιδιαιτερότητες.

Ο επαναπροσδιορισμός του στόχου και της διαγραφόμενης πορείας προς αυτόν, είναι από μόνοι τους μία εσωτερική αξιολόγηση που πραγματοποιείται έτσι και αλλιώς. Εάν τα μέλη μίας δομής καταλάβουν ότι δεν πετυχαίνουν αυτό που κάνουν, αλλάζουν τον τρόπο που λειτουργούν, προκειμένου να το πετύχουν ή αλλάζουν τον αρχικό στόχο. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό σε σχέση με την αξιολόγηση επίτευξης του στόχου και δεν συνδέει τη δομή με το πεδίο του αντίκτυπού της. Εκτός από την εσωτερική αξιολόγηση λοιπόν, θα ήταν καλό να γίνεται και μία εξωτερική αξιολόγηση, καθώς η ομάδα που συγκροτεί τη δομή μπορεί να μην έχει πλήρη αντίληψη του στόχου και του βαθμού επίτευξής του, ενώ μπορεί να της προταθεί μία καλύτερη εναλλακτική διαδρομή επίτευξης στόχου, από αυτή που έχει επιλέξει.

Η εξωτερική αξιολόγηση μίας δομής αλληλεγγύης μπορεί να είναι μία διαδικασία που θα ενεργοποιείται παράλληλα και με αφορμή τον εσωτερικό επαναπροσδιορισμό των στόχων της, προκειμένου να παρέχεται μία συνολική εικόνα της πορείας της. Μπορεί να περιλαμβάνει τη δημοσιοποίηση της δράσης της, προκειμένου να ξεκινήσει ένας δημόσιος διάλογος, περιλαμβάνοντας όσους αφορά, όσους εμπλέκονται και όσους επηρεάζονται από αυτήν. Επίσης, μπορεί να περιλαμβάνει και άλλες δομές με παρόμοιους στόχους, δημιουργώντας αλληλεπιδράσεις και ενισχύοντας τα δίκτυα των δομών.

Η διαδικασία αξιολόγησης των δομών, μπορεί να είναι η αφορμή για ομαδοποιήσεις ανάμεσα στις δομές. Δηλαδή, τη συγκρότηση ομαδικών δράσεων δομών, για επίτευξη κοινών στόχων, για

δημιουργία νέων διευρυμένων ή για οργάνωση της κατανομής τους. Οι ομαδοποιήσεις δομών μπορεί να δημιουργήσουν μία οργάνωση της κοινωνίας έναντι των προβλημάτων του συνόλου σε μεγάλη κλίμακα, παράλληλα ή και σε συνεργασία με το κοινωνικό κράτος.

6. Αναπτυξιακές πολιτικές σε τοπικό επίπεδο

Πέρα από την εξέταση και αξιολόγηση αναπτυξιακών πολιτικών που χαράσσονται και υλοποιούνται κεντρικά, υπάρχει και το ζήτημα της εφαρμογής πολιτικών σε τοπικό επίπεδο. Μέσα από τη συζήτηση με τον κ. Ευθυμίου, δήμαρχου Ταύρου – Μοσχάτου, έγινε σαφές ότι η χάραξη πολιτικής και ο σχεδιασμός του χώρου είναι ζητήματα που στην πράξη παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες. Η διαφορά σε σχέση με τις κεντρικά χαρασσόμενες πολιτικές είναι ότι τα προβλήματα προς επίλυση είναι επείγοντα και απαιτούν άμεση δράση.

Για το λόγο αυτό τονίστηκε από το δήμαρχο το ζήτημα της αναγκαιότητας λήψης αποφάσεων από το δημοτικό συμβούλιο. Ανέφερε ζητήματα συμφερόντων και σκοπιμοτήτων που δρουν ανασταλτικά τις περισσότερες φορές, για τη συγκέντρωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων. Πολλές φορές οι επιμέρους δημοτικοί σύμβουλοι συμφωνούν για λήψη αποφάσεων, αλλά πολιτικές, οικονομικές ή άλλες σκοπιμότητες τους κάνουν να τις καταψηφίζουν.

Σε σχέση με την εφαρμογή των αναπτυξιακών πολιτικών του Δήμου, υποστήριξε ότι υπάρχουν αδυναμίες υλοποίησης έργων εξαιτίας της έλλειψης θέλησης και δυνατοτήτων από τους υπαλλήλους. Αυτό που γίνεται τελικά είναι να υλοποιούνται μελέτες και να λαμβάνονται χρηματοδοτήσεις με συνεργάτες, εκτός των Τεχνικών Υπηρεσιών του Δήμου.

Σε σχέση με τις συλλογικότητες, ο δήμαρχος υποστήριξε ότι από την εμπειρία του δεν έχουν συγκροτημένο λόγο και δεν βοηθούν τελικά με τις απόψεις τους και τις θέσεις τους την επίλυση των ζητημάτων του δήμου, ούτε στη λήψη αποφάσεων.

7. Ζητήματα αποδοτικότητας των υπαλλήλων

Το ζήτημα της αποδοτικότητας των υπαλλήλων που επεσήμανε ο Δήμαρχος, είναι και αυτό ένα πρόβλημα που σχετίζεται και με τους στόχους της ομαδικής δράσης στην οποία συμμετέχουν. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι μέλη της ομαδικής δράσης των φορέων του Δημοσίου. Τα ζητήματα προβληματικής αποδοτικότητάς τους σχετίζονται -σ' ένα βαθμό τουλάχιστον- και με το γεγονός ότι δεν συμμετέχουν στον προσδιορισμό των στόχων του Δημοσίου φορέα στον οποίο ανήκουν. Επίσης, σχετίζονται και με το γεγονός ότι το κίνητρο για τη συμμετοχή τους στην ομαδική δράση που περιλαμβάνει τη θέση τους, περιορίζεται αποκλειστικά στο μισθό που αυτή τους προσφέρει.

Η οργάνωση των επιχειρηματικών φορέων μέσα από εταιρικές δομές, είναι και αυτό μία μορφή ομαδικής δράσης. Το γεγονός του διαχωρισμού των συμμετεχόντων σε μία εταιρεία, ανάμεσα στο διοικητικό συμβούλιο που λαμβάνει τις αποφάσεις και στους εργαζόμενους, οδηγεί και τους υπαλλήλους του ιδιωτικού φορέα να έχουν ως αποκλειστικό κίνητρο για εργασία τις απολαβές τους.

Οι δομές αλληλεγγύης που εξετάζουμε, δημιουργούν προϋποθέσεις δημοκρατικής λήψης αποφάσεων και ισότιμης συμμετοχής των μελών τους. Έτσι, δημιουργούνται προϋποθέσεις επιχειρηματικότητας μέσα σ' ένα πλαίσιο συμμετοχής των εργαζομένων, που επιδρά θετικά στο ενδιαφέρον για το αντικείμενο της εργασίας τους και συνεπώς στην αποδοτικότητά τους.

8. Ζωντάνια του δημόσιου χώρου

Σε σχέση με το δημόσιο χώρο, ο Δήμαρχος επεσήμανε την αναγκαιότητα της δημιουργίας προϋποθέσεων για συγκέντρωση του κόσμου σ' αυτόν. Η ζωντάνια είναι βασική επιδίωξη του σχεδιασμού, που δημιουργεί παράλληλα ασφάλεια. Η επιτυχημένη πρακτική λύση που εφαρμόζεται για την ζωντάνια στο δημόσιο χώρο, είναι η δημιουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος.

Η ζωντάνια του δημόσιου χώρου δημιουργεί προϋποθέσεις κοινωνικής συνοχής, καθώς δίνει δυνατότητα ενίσχυσης της επικοινωνίας. Παράλληλα, η κοινωνική συνοχή, δημιουργεί προϋποθέσεις συγκέντρωσης στο δημόσιο χώρο. Πρέπει να μας προβληματίσει το γεγονός ότι μόνο η εστίαση και τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος συγκεντρώνουν τον κόσμο. Επίσης, είναι ζήτημα προς διερεύνηση εάν η συγκέντρωση που συμβαίνει στο δημόσιο χώρο επιδρά τελικά στην επικοινωνία των ανθρώπων.

9. Θεσμικό πλαίσιο

Μέσα από τη συζήτηση με την κα Βαλεριάνου για το θεσμικό πλαίσιο για τον σχεδιασμό του χώρου, φαίνεται ότι μέσα από το νέο νομοθετικό πλαίσιο (Ν.4269/2014 & Ν.4447/2016) πραγματοποιούνται αλλαγές σε σχέση με όσα ίσχυαν παλιότερα, προς μία κατεύθυνση λήψης αποφάσεων σε κεντρικό επίπεδο, με περιορισμό των διαδικασιών διαβουλεύσεων. Με τον τρόπο αυτό, περιορίζονται οι συναινέσεις στη λήψη αποφάσεων. Φαίνεται επίσης από τη θεσμοθέτηση οργανωμένων υποδοχένων δραστηριοτήτων ότι δίνεται προτεραιότητα σε επενδύσεις που δεν σχετίζονται με την υφιστάμενη παραγωγική βάση και τις κοινωνικές ανάγκες. Το δεδομένο αυτό είναι μία εξέλιξη εις βάρος της επικοινωνίας και της κοινωνικής συνοχής, όπως την προσδιορίσαμε παραπάνω, και δυσκολεύει περισσότερο τη συνδρομή της κοινωνίας στα προβλήματα, μέσα από πρωτοβουλίες της.

Η παραπάνω συζήτηση σχετίζεται με τις διαπιστώσεις εργασίας μου για την προοπτική της δημιουργίας του πολυχώρου αναψυχής 'Academy Gardens' στην Ακαδημία Πλάτωνος, στο πλαίσιο του μαθήματος 'Όψεις του αστικού τοπίου και δημόσιος χώρος. Πόλη, φύση και νέες τεχνολογίες'. Η πρωτογενής έρευνα ανέδειξε το ζήτημα ότι το θεσμικό πλαίσιο στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη του πολυχώρου, τροποποιώντας τα δεδομένα του οικοπέδου του επενδυτή. Στα ανοιχτά διαχρονικά προβλήματα του δημόσιου χώρου της Ακαδημίας Πλάτωνος έρχεται να προστεθεί ένα νέο δεδομένο που αναμένεται να επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στην περιοχή. Από αυτή τη μελέτη περίπτωσης αναδεικνύεται ότι το θεσμικό πλαίσιο προωθεί μία ανάπτυξη που δεν θα ενταχθεί στην παραγωγική βάση της περιοχής, η οποία συγκροτείται από δίκτυα μικρών επιχειρήσεων (συνεργεία και ανταλλακτικά αυτοκινήτων, σιδηρουργεία κλπ) και η οποία

θα λειτουργήσει εις βάρος του δημόσιου χώρου, καθώς θα επιφέρει σημαντική κυκλοφοριακή όχληση στην περιοχή. Δεν έχει γίνει δημόσιος διάλογος για το ζήτημα και δεν υπάρχουν οι κατάλληλες συναινέσεις για να σχεδιαστεί και να λειτουργήσει ο δημόσιος χώρος.

Ένα άλλο παράδειγμα αστοχίας του θεσμικού πλαισίου σε σχέση με τον υπερκείμενο και τον υποκείμενο σχεδιασμό, εξετάστηκε σε εργασία μου με θέμα την ένταξη των ανεμογεννητριών στο νησιωτικό τοπίο του Αιγαίου, για το μάθημα 'Περιβαλλοντικές συνιστώσες του σχεδιασμού και της οικιστικής ανάπτυξης' του χειμερινού εξαμήνου. Στην εργασία αυτή, το Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης επέτρεπε τη δημιουργία μεγάλης κλίμακας αιολικό πάρκο στο νησί της Σκύρου, παρόλο που η έκταση της ανάπτυξης περιελάμβανε σε μεγάλο μέρος της προστατευόμενη περιοχή Natura και το σύνολό της θα αλλοίωνε δραστικά το τοπίο και την τοπική οικονομία. Η προώθηση συγκεκριμένης επένδυσης σε σχέση με ένα τέτοιο έργο ήρθε αντιμέτωπη με τη σθεναρή αντίδραση της τοπικής κοινωνίας. Με πρωτοβουλία του Δήμου Σκύρου συντάχθηκε Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) Δήμου Σκυρου, που δεν προέβλεπε τη δημιουργία του αιολικού πάρκου. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει το γεγονός ότι δεν υπάρχει συμφωνία του υπερκείμενου με τον υποκείμενο σχεδιασμό, καθώς και ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται για το υπερτοπικό δεν έχουν τις κατάλληλες συναινέσεις στο τοπικό.

10. Διαπιστώσεις και ερωτήματα

Παρατηρείται έλλειψη κοινωνικής συνοχής και κοινής δράσης σε όλα τα επίπεδα και καταγράφονται:

- Προβλήματα στη χάραξη και εφαρμογή των αναπτυξιακών πολιτικών, τόσο σε κεντρικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο.
- Αδυναμία και άρνηση συγκέντρωσης και διαχρονικής καταγραφής της πληροφορίας και των κοινωνικών φαινομένων στο χώρο, που οδηγούν σε αδυναμία αξιολόγησης των πολιτικών.

Πρωθείται η συλλογική δράση και η ανάληψη πρωτοβουλιών από πολίτες για τη συμμετοχή στην επίλυση των προβλημάτων;

Πρωθείται ο δημόσιος διάλογος και η διαβούλευση;

Πρωθείται η διαχρονική καταγραφή της πληροφορίας στο χώρο;

Πρωθεί ο σχεδιασμός του δημόσιου χώρου την επικοινωνία των πολιτών και σε ποιο επίπεδο;

Σκέψεις για όσα αποκόμισα μέσα από τη διερεύνηση των δύο εξαμήνων και πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εδώ και πέρα.

Προσωπικό κίνητρο για την ενασχόλησή μου με το σχεδιασμό είναι η διερεύνηση του ερωτήματος για το εάν ο σχεδιασμός μπορεί να λειτουργεί σε όφελος του συνόλου. Τα δύο μαθήματα του χειμερινού και εαρινού εξαμήνου μου έδωσαν την ευκαιρία να προχωρήσω τη σκέψη μου στο ζήτημα αυτό.

Το μάθημα του χειμερινού εξαμήνου έδωσε τις βάσεις για την κατανόηση της μεθοδολογίας της έρευνας και έθεσε μία σειρά από έννοιες και σημαντικά ζητήματα του σχεδιασμού, όπως το ζήτημα της ανάγκης εννιαίας θεώρησης του χώρου, η σημασία των αναπτυξιακών πολιτικών, το ζήτημα της αξιολόγησης πολιτικών και φορέων, το ζήτημα της ετοιμότητας της κοινωνίας, το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής κλπ.

Μέσα από τη διερεύνηση του νομοθετικού πλαισίου για την κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία στο εαρινό εξάμηνο, προσδιορίστηκε η έννοια της κοινωνικής συνοχής, με τρόπο ώστε να αποκτά ουσιαστικό νόημα και να είναι βασικό ζητούμενο στη λογική του σχεδιασμού.

Από την διερεύνηση των δύο αυτών μαθημάτων, φαίνεται να επιβεβαιώνεται το ζήτημα της αναγκαιότητας της εννιαίας θεώρησης του χώρου. Μέσα από τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν στο κείμενο αυτό, φαίνεται η αναγκαιότητα σύνδεσης υπερκείμενου και υποκείμενου σχεδιασμού και η αρνητική επίδραση που φέρνουν οι εξαιρέσεις στο σχεδιασμό του χώρου. Επίσης, μέσα από τη διερεύνηση προκύπτει η αναγκαιότητα συγκέντρωσης των ανθρώπων γύρω από κοινούς στόχους, προκειμένου να επιλύονται τα προβλήματα. Η έννοια της κοινωνικής συνοχής προσδιορίστηκε σε άμεση συσχέτιση με τις τάσεις συγκέντρωσης που δημιουργούνται ανάμεσα στους ανθρώπους. Ο χώρος μπορεί να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη συγκέντρωση, μέσα από τη δημιουργία κοινής χωρικής αναφοράς για τους πολίτες.

Η διερεύνησή μου από εδώ και πέρα μπορεί να εστιάσει προς τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο ο σχεδιασμός του χώρου μπορεί να δημιουργεί προϋποθέσεις για τη συνεργασία και τη δημιουργία αίσθησης ένταξης σ' ένα κοινωνικό σύνολο. Αυτό μπορεί να γίνει, ενδεχομένως, μέσω διερεύνησης συγκεκριμένων παραδειγμάτων με χωρικές οργανώσεις και μορφές.

Ένα άλλο ανοιχτό ζήτημα προς διερεύνηση είναι το ζήτημα των νέων τεχνολογιών στην έννοια του χώρου. Η διερεύνηση στο εαρινό εξάμηνο εξέτασε το ζήτημα των γεωχωρικών βάσεων δεδομένων, που είναι ζήτημα των νέων τεχνολογιών και αφορά τον υλικό πραγματικό χώρο. Υπάρχει όμως και το ζήτημα του παράλληλου εικονικού χώρου που λειτουργεί παράλληλα με αυτόν. Πώς σχετίζονται και πώς αλληλεπιδρούν μεταξύ τους; Πώς επιδρά ο εικονικός χώρος στον εννιαίο πραγματικό χώρο; Πώς προσδιορίζεται η έννοια της κοινωνικής συνοχής στον εικονικό χώρο;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνοπτική παρουσίαση του Ν. 4430/16 για την Κοινωνική Αλληλεγγυα Οικονομία

1. Γενικά

Ο Ν.4430/16 είναι μία αναπτυξιακή πολιτική, που υλοποιείται μέσα από τη δημιουργία νέων δομών που αποτελούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή συνδυασμούς τους.

Αποτελεί συνέχεια του Ν.4019/11 με τον οποίο έγινε η εισαγωγή στη χώρα μας των θεσμών των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, και ο νέος νόμος καταργεί πολλά από τα άρθρα του Ν.4019/11

Και οι δύο παραπάνω νόμοι εντάσσονται στο πλαίσιο της Στρατηγικής για την 'Ευρώπη 2020', όπου η κοινωνική καινοτομία αποτελεί κυρίαρχη έννοια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ώστε να συγκεντρωθούν όλοι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών και να αξιοποιηθούν σε μια δυναμική, επιχειρηματική και καινοτόμο Ευρώπη.

Κοινωνική καινοτομία:

Παραγωγή προϊόντων ή παροχή υπηρεσιών οι οποίες αποσκοπούν στην:

- ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών
- συμφιλίωση παραγωγής και κατανάλωσης
- εναρμόνιση προσφοράς και ζήτησης
- διαμόρφωση νέου τύπου σχέσεων βασιζομένων στη συλλογικότητα και στην ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό

2. Νομικά πρόσωπα των δομών αλληλεγγύης

Οι δομές αλληλεγγύης που μπορούν να δημιουργηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, είναι τα παρακάτω νομικά πρόσωπα:

Α. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.)

Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων ομάδων

Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών ομάδων

Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας

Β. Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης

Συμμετοχή νομικών προσώπων έως το 1/3 των μελών
(όχι ΟΤΑ ή νομικά πρόσωπα που υπάγονται σε ΟΤΑ)

Γ. Συνεταιρισμοί εργαζομένων

Εργαζόμενοι επιχείρησης (φυσικά πρόσωπα)

Δ. Μη μονοπρόσωπα νομικά πρόσωπα

όχι ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ που διοικούνται από ΟΤΑ

υπό προϋποθέσεις δημοκρατικής λειτουργίας και διανομής κερδών

3. Σκοπός των δομών αλληλεγγύης

A. Συλλογική ωφέλεια

Η από κοινού εξυπηρέτηση των αναγκών του Φορέα μέσα από τη:

- διαμόρφωση ισότιμων σχέσεων παραγωγής
- δημιουργία θέσεων σταθερής και αξιοπρεπούς εργασίας
- συμφιλίωση προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής

B. Κοινωνική ωφέλεια

Η εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών τοπικού ή ευρύτερου χαρακτήρα με την αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας, μέσα από

- δραστηριότητες 'βιώσιμης ανάπτυξης'
- παροχή 'κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος'
- παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης.

(οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων δεν έχουν κοινωνική ωφέλεια)

4. Στόχοι των δομών αλληλεγγύης

A. Βιώσιμη ανάπτυξη

Ενδεικτικές της δραστηριότητες:

1. Προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας
2. Αειφόρος γεωργία και κτηνοτροφία
3. Τοπική Γεωργία ή κτηνοτροφία με απευθείας σχέση παραγωγού – καταναλωτή
4. Δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο
5. ΑΠΕ μικρής κλίμακας
6. Μείωση αποβλήτων ή ανακύκλωση
7. Κατασκευή και συντήρηση υποδομών και ενέργειας σε τοπικές κοινωνίες
8. Ανάπτυξη δεξιοτήτων και μεταφορά τεχνογνωσίας
9. Εναλλακτικός τουρισμός
10. Καινοτόμα ψηφιακά προϊόντα
11. Στήριξη της παραγωγικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τύπου
12. Στήριξη της ανεξάρτητης πολιτιστικής δημιουργίας
13. Περιβαλλοντική αναβάθμιση οικισμών και κτιρίων
14. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας με κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια

B. 'Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος'

Υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους, προάγουν ποιότητα ζωής και παρέχουν κοινωνική προστασία σε ομάδες όπως:

- ηλικιωμένοι,
- βρέφη,
- παιδιά,
- άτομα με αναπηρία
- άτομα με χρόνιες παθήσεις

Οι υπηρεσίες μπορεί να είναι:
εκπαίδευση,
υγεία,
κοινωνική στέγαση
κοινωνική σίτιση
παιδική φροντίδα
μακροχρόνια φροντίδα
υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής

Γ. Παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης

Δημιουργία προϋποθέσεων για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες και τις ειδικές ομάδες.

5. Χαρακτηριστικά της δομής και λειτουργίας των δομών

A. Δημοκρατική λειτουργία

- κάθε μέλος ψήφο
- ευθύνη απέναντι στο Δημόσιο Αλληλεγγύως

B. Διανομή κερδών

Τα κέρδη διατίθενται ετησίως, ως εξής:

- 5% για τακτικό αποθεματικό
- 35% στους εργαζόμενους, εκτός εάν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν για τη διάθεση του στο παρακάτω υπόλοιπο
- Το υπόλοιπο για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ή διεύρυνση της παραγωγικής δραστηριότητας

Γ. Υποστηρικτικά μέτρα για τις δομές

- Χρηματοδότηση από:
Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας
Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας
- Ένταξη σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας και του ΟΑΕΔ
- Δυνατότητα παραχώρησης ακινήτων ΟΤΑ, ΝΠΠΔΔ, ΝΠΙΔ φορέων Κυβέρνησης
- Σύναψη συμβάσεων για έργα κοινωνικής ωφέλειας με το Δημόσιο
- Συνεργασίες και συμπράξεις των φορέων μεταξύ τους

Συνέντευξη με τον κ. Κωνσταντίνο Γεώρμα στην Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Αλληλεγγύα Οικονομία.

Στο πλαίσιο της διερεύνησης για τις δομές αλληλεγγύης, και με το σκεπτικό ότι η αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής σχετίζεται με το ζήτημα του κοινωνικού αντίκτυπου των δομών αλληλεγγύης, αναζήτησα στο Υπουργείο Εργασίας, κάποιον που να χειρίζεται το ζήτημα του αντίκτυπου. Με παρέπεμψαν στον κ. Κωνσταντίνο Γεώρμα στην Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Αλληλεγγύα Οικονομία, τον οποίο και συνάντησα στο γραφείο του.

Ο κ. Γεώρμας ασχολείται στο Υπουργείο Εργασίας με τις δομές αλληλεγγύης σε συνεχή βάση από το 2004. Επίσης, έχει αναπτύξει ειδικό επιστημονικό ενδιαφέρον στην κοινωνική πολιτική και οικονομία. Είναι κάτοχος διδακτορικού στο ζήτημα της φτώχειας και έχει εκδόσει πρόσφατα ένα βιβλίο για την κοινωνική οικονομία. Είναι καθηγητής στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει ένα blog στο οποίο δημοσιεύει άρθρα για *'την εθνική ανεξαρτησία και ολοκλήρωση, την κοινωνική δικαιοσύνη, την οικολογία'*: <http://konstantinosgeormas.blogspot.gr/>

Του εξήγησα το σκεπτικό μου ότι η αξιολόγηση του αντίκτυπου των δομών αλληλεγγύης μπορεί να λειτουργεί και ως αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής για την κοινωνική αλληλεγγύα οικονομία, αλλά διαφώνησε σ' αυτό. Υποστήριξε ότι αυτά τα δύο είναι ανεξάρτητα πράγματα και δεν θα πρέπει να τα συσχετίζω.

Για το ζήτημα της αξιολόγησης των αναπτυξιακών πολιτικών, υποστήριξε ότι πουθενά δεν υπάρχει στη χώρα μας αξιολόγηση πολιτικών, εκτός από την αξιολόγηση για τα ΕΣΠΑ, και αυτό επειδή είναι υποχρεωτική. Μου εξήγησε ότι οι αξιολογήσεις για τα ΕΣΠΑ ανατίθενται σε ιδιωτικές εταιρείες και δεν είναι αξιόπιστες. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, κανένας δεν θέλει να γίνεται αξιολόγηση, γιατί θα αναδειχθούν οι αδυναμίες των πολιτικών. Υποστήριξε ότι σε χώρες όπου υπάρχει οργανωμένο κράτος, (όπως π.χ. Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και Γερμανία) υπάρχει αξιολόγηση της πολιτικής σε δύο στάδια. Εκ των προτέρων (*ex ante*) και εκ των υστέρων (*ex post*), σε σχέση με τη σύνταξη και εφαρμογή της νομοθεσίας. Το ζήτημα της αξιολόγησης των αναπτυξιακών πολιτικών, υποστήριξε ότι είναι πολύ μεγάλο, που δεν μπορεί να εξεταστεί στο επίπεδο μίας εργασίας εξαμήνου.

Σε σχέση με τον αντίκτυπο των δομών αλληλεγγύας οικονομίας, υποστήριξε ότι δεν αξιολογείται αυτή τη στιγμή, αν και *'κάτι πάει να γίνει'*. Για το ζήτημα αυτό, με παρέπεμψε να διαβάσω το δελτίο της Κομισιόν *'map of social enterprises and their eco-systems in europe'*, την εισηγητική έκθεση του Νόμου και την ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εργασίας για το 2017. Επίσης, με παρέπεμψε να διαβάσω το κείμενο του ILO με τίτλο *'Promoting cooperatives and the social economy in Greece'*, καθώς και άρθρο του στο ιστολόγιο με τίτλο: *'Χρήσεις και καταχρήσεις της κοινωνικής επιχειρηματικότητας: η Ελληνική περίπτωση'*
http://konstantinosgeormas.blogspot.gr/2017/09/blog-post_15.html#more

Σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική και αλληλεγγύα οικονομία στην Ελλάδα, υποστήριξε ότι ο νομοθέτης με βάση το Νόμο 4430/16 δίνει προώθηση σε δομές ένταξης, συλλογικού σκοπού και γενικού συμφέροντος. Η αξιολόγηση των δομών, υποστήριξε ότι μπορεί να γίνει μόνο με πρωτογενή έρευνα.